



## حفاظت و نگهداری - ۲ واحد درسی

چنین به نظر می‌رسد که نسل امروز تاحد زیادی مسئولیت خود را در قبال نسل‌های آینده فراموش کرده است. تردیدی نیست که به زودی کتابخانه‌ها، مراکز اسناد و آرشیوها انباشته از موادی خواهند شد که احتمالاً نیاز به نگهداری بلند مدت نخواهند داشت و پیوسته جای خود را به مواد تازه تری خواهند داد. به رغم وجود این مشکل در کتابخانه‌ها و مراکز اسناد و آرشیوهای گوناگون، زمان بسیار، بررسی‌های طولانی، پول هنگفت و کوشش‌های پراچی صرف گردآوری مجموعه‌های مختلف گردیده است، پس لازم می‌آید کوششی درخور نیز صرف حفاظت و نگهداری از این مجموعه‌ها در مقابل خسارات احتمالی و شرایطی گردد که در آن شرایط مجموعه گردآوری شده می‌تواند بر اثر باران، آتش، کرم کتاب، بید ... و یا بی‌مبالاتی کتابداران، متخصصان اسناد، آرشیویست‌ها ... و کاربران در معرض خطر نابودی قرار گیرند. به رغم پیشرفت تکنولوژی و نیاز فراوان به مدارک و اسنادی که عموماً نیازی هم به طراحی شیوه‌های حفاظت و نگهداری از آنها احساس نمی‌شود نگهداری و پاسداری از برخی کتاب‌ها و اسناد و مدارک از هر نوع و جنس با توجه به عواملی چون نوع کتابخانه و آرشیو، خدمات و نوع مواد می‌توانند جزء میراث ملی قرار گیرند و یا از نقطه نظر کتابخانه یا آرشیوی خاص نیاز به حفظ آنها محسوس باشد، لازم است. با شناخت اجزای مادی مواد کتابخانه و آرشیو و آشنایی با دشمنان و راه‌هایی که این دشمنان به مواد کتابخانه و آرشیو آسیب وارد می‌آورند و با فراگرفتن روش‌های مقابله با این دشمنان، میتوان جلو وارد آمدن این خسارات و آسیب‌ها را گرفت یا آن را به حداقل رساند.

### عنوان فصل ۱: آشنایی با اجزای مادی مواد کتابخانه و آرشیو

جلسه ۱: گل رس، ... و سرب

عناوین اجزای آموزشی : SCO

SCO1 گل رس، پاپیروس، پوست درخت، برگ درخت، چوب، عاج، استخوان، سنگ، برنج، مس، برنز و سرب

جلسه ۲: پوست و چرم

عناوین اجزای آموزشی : SCO

SCO1 پوست (پارشمن و ولوم، فورل، پوست‌های زاج زده) و چرم

جلسه ۳: کاغذ

عناوین اجزای آموزشی : SCO

SCO1 کاغذسازی

SCO2 ترکیب شیمیایی کاغذ

SCO3 آهار و مواد افزودنی به کاغذ

SCO4 انواع کاغذ

SCO5 کاغذهای بدون اسید یا بادوام (مشخصات کاغذهای آرشیوی)

SCO6 کاغذ غیر قابل نسخه برداری

جلسه ۴: مرکب و مواد چسبنده

عناوین اجزای آموزشی : SCO





SCO1 مرکب

SCO2 مرکب چاپ

SCO3 چسب

SCO4 چسب های حیوانی و گیاهی

SCO5 چسب های سنتتیک

**جلسه ۵: جلد**

عناوین اجزای آموزشی : SCO

SCO1 پارچه

SCO2 پارچه کتاب

SCO3 مواد مخصوص دوختن

SCO4 روکش های بافته نشده کتاب

SCO5 مواد مخصوص مهر زدن

**جلسه ۶: مواد شنیداری دیداری و مواد رایانه ای**

عناوین اجزای آموزشی : SCO

SCO1 فیلم و عکس

SCO2 نوار و صفحات ضبط صدا

SCO3 انواع مواد رایانه‌ای

**عنوان فصل ۲: دشمنان مواد کتابخانه و آرشیو و آسیب های وارده**

**جلسه ۷: بشر**

عناوین اجزای آموزشی : SCO

SCO1 آسیب های آگاهانه

SCO2 آسیب های نا آگاهانه

**جلسه ۸: عوامل محیطی (۱و۲)**

عناوین اجزای آموزشی : SCO

SCO1 هوا(آلاینده های موجود در هوا)

SCO2 نور

SCO3 دما

**جلسه ۹: عوامل بیولوژیک ۱:(حشرات و جوندگان)**

عناوین اجزای آموزشی : SCO





- SCO1 سوسک حمام
- SCO2 سیلورفیش
- SCO3 موریانه
- SCO4 شپش کتاب
- SCO5 کرم کتاب
- SCO6 بید
- SCO7 موش

**جلسه ۱۰: عوامل بیولوژیک (۲)**

عناوین اجزای آموزشی : SCO

- SCO1 قارچ ها
- SCO2 باکتری ها

**جلسه ۱۱: عوامل شیمیایی**

عناوین اجزای آموزشی : SCO

- SCO1 منابع شیمیایی درونی کاغذ (زاج، لیگنین، ذرات فلزی و ...)
- SCO2 آلاینده های موجود در هوا (ترکیبات گوگردی، ترکیبات ازت دار، ازن، ذرات جامد و ...)
- SCO3 مرکب ها
- SCO4 زنگ زدگی

**جلسه ۱۲: بلایای طبیعی**

عناوین اجزای آموزشی : SCO

- SCO1 سیل
- SCO2 زلزله
- SCO3 طوفان
- SCO4 آتشفشان
- SCO5 آتشسوزی

**عنوان فصل ۳: حفاظت و نگهداری از مواد کتابخانه و آرشیو**

**جلسه ۱۳: مراقبت کلی**

عناوین اجزای آموزشی : SCO

- SCO1 استانداردهای موجود برای مراقبت از مواد کتابخانه و آرشیو (تهویه، حفاظت در برابر آلودگی های جوی، نور، دما و رطوبت)
- SCO2 استاندارد چیدن قفسه های کتاب ها و دیگر مواد کتابخانه و آرشیو و جابجایی این مواد
- SCO3 نمایش آثار کاغذی





SCO4 وسائل و ملزومات مورد استفاده در مخازن کتابخانه و آرشیو (جعبه، پوشه، قفسه و ...) و ویژگی های آنها

### جلسه ۱۴: روشهای حفاظت و مرمت اجزاء تشکیل دهنده مواد کتابخانه و آرشیو

عناوین اجزای آموزشی : SCO

SCO1 حفاظت از چرم در مقابل موجودات ذره بینی، قارچ ها و حشرات

SCO2 حشرات داخل کتاب

SCO3 روش های پرداخت و ترمیم کتاب ها و اسناد کاغذی

SCO4 کاغذ ( روش های مبارزه با اثر رطوبتی، موجودات ذره بینی، تخمیر و تغییر رنگ؛ روش مبارزه با کپک زدگی؛ حفاظت مواد کاغذی

در برابر حشرات؛ لکه گیری و تجدید صیقل کاغذ )

SCO5 روش حفاظت از آثار کاغذی خیس شده

### جلسه ۱۵: حفاظت از مواد عکاسی و مغناطیسی

عناوین اجزای آموزشی : SCO

SCO1 عکس ها و نگاتیوها

SCO2 میکروفیلم، میکروفیش و ...

SCO3 فیلم های متحرک

SCO4 نوارها و لوح های مغناطیسی شنیداری دیداری

SCO5 لوح های فشرده و دیگر رسانه های رایانه ای (حفاظت رقومی)

### جلسه ۱۶: مقابله با بلایای طبیعی و آتش سوزی

عناوین اجزای آموزشی : SCO

SCO1 زلزله

SCO2 سیل

SCO3 طوفان

SCO4 آتشفشان

SCO5 آتشسوزی

### منابع اصلی:

نیکنام، مهرداد (۱۳۸۸)، (آفت ها و آسیب های مواد کتابخانه، ویرایش سوم (دردست چاپ)

### سایر منابع:

۱. آگروال، ا. پی. (۱۳۶۳)، مراقبت و نگهداری اشیاء موزه ای، تهران: گروه آموزش و انتشارات اداره کل موزه ها.

۲. باقری، فاطمه (۱۳۸۴) کاربرد مواد و تجهیزات دیداری- شنیداری در کتابخانه ها، تهران: نشر چاپار.

۳. بهادری، رویا (۱۳۸۵) شیمی آلی: مبانی و کاربرد در حفاظت و مرمت آثار تاریخی، تهران: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و





گردشگری، پژوهشکده حفاظت و مرمت آثار تاریخی - فرهنگی.

۴. پرتو، بابک (۱۳۷۶) حفاظت و نگهداری مواد کتابخانه ای، تهران: سمت.

۵. پلندرلیت، هارولد ج. و ا. ی. ا. ورنر (۱۳۷۶) حفاظت، نگهداری و مرمت آثار هنری و تاریخی: درمان، مرمت و بازسازی، تهران: دانشگاه هنر.

۶. رود، ژان میشل، ژنویو پیژو، امانوئل پلاس (۱۳۸۴) حفظ میراث دیجیتالی: تحلیلی بر روش ها و چالش ها، تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری ایران.

۷. ری درر، ژوزف (۱۳۷۶) روش های جدید مرمت و نگهداری اموال فرهنگی، تهران: دانشگاه هنر.

۸. هادیان دهکردی، منیژه (۱۳۸۶) کاربری پژوهش های آزمایشگاهی در حفاظت و مرمت بناهای تاریخی (مواد و مصالح)، تهران: دانشگاه تهران: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، پژوهشکده حفاظت و مرمت آثار تاریخی - فرهنگی.

۹. هاروی، راس (۱۳۸۴) آسیب شناسی مواد کتابخانه ای: اصول، راهبردها و شیوه کار کتابداران، تهران: دبیرش.

۱۰. Agrawal, O.P. and Mandana Barkeshli (1997), Conservation of

Books, Manuscripts and Paper Documents, Lucknow: Indian Council of Conservation Institutes.

Alexandria Digital Library". 2002 [On line] Available: ۱۱

<http://alexandria.sdc.ucsb.edu>.

Borgman, C. (1996), "Why are On line Catalogs Still Hard to Use?" ۱۲

Journal of American Society for Information Science. Vol.47, No.7: 493

۵۰۳

Born, G. (1995), The File Formats Handbook, New York: Van ۱۳

Nostrand Reinhold.

Brand, Marvine (1984), Security for Libraries, People, Buildings, ۱۴

Collections, Chicago: American Library Association.

The British Library (2000), "National Preservation Office, Strategic ۱۵

Plan 2002 2003", [On line], Available:

<http://www.bl.uk/services.../business plan.htm>.

Cunha, George Martin and Dorothy Grant Cunha (1971), ۱۶

Conservation of Library Materials: a Manual and Bibliography on the

Care, Repair and Restoration of Library Materials, Metuchen, N.J.:

Scarecrow Press, Inc.

Drewes, Jeanne, Julia A. Page (1997), Promoting Preservation ۱۷

Awareness in Libraries: a Source Book for Academic, Public, School,

and Special Collections, London: Greenwood Press .

Feather, John (2004), Managing Preservation for Libraries and ۱۸

Archives: Current Practice and Future Developments, Burlington, VT:

Ashgate Publishing Company.

Greenfield, Jane (1983), Books their Care and Repair, New York: ۱۹

H.W. Wilson Company.

Lesk, Michael (1992), Preservation of New Technology. Washington, ۲۰

DC: The commission on Preservation and Access.





- Ibid. (1997), Practical Digital Libraries: Books, Bytes, and Bucks. ۲۱  
San Francisco: Morgan Kaufmann Pub.
- Mount, Ellis (1987), Preservation and Conservation of Sci Tech ۲۲  
Materials, New York: Haworth Press.
- National Diet Library (2000), "Preservation of Electronic resources; ۲۳  
the State of Art in NDL." [on line]. Available:  
[http://www.ndl.go.jp/e/iflapac/e\\_resources.html](http://www.ndl.go.jp/e/iflapac/e_resources.html).
- National Library of Australia (2001), "Preservation Policy." [on line]. ۲۴  
Available: <http://nal.gov.au/policy/pres.html>.
- Ritzenthaler, Mary Lynn (1983), Archives & Manuscripts: ۲۵  
Conservation; a Manual on Physical Care and Management, Chicago:  
Society of American Archivists.
- Shuman, Bruce A. (1999), Library Security and Safety Handbook: ۲۶  
Preventing, Policies, and Procedures, Chicago: American Library  
Association.
- Swartzburg, Susan G. (1960), Preserving Library Materials: a manual, ۲۷  
London: The Scarecrow Press, Inc., 1980

